

Łukasz Kopacz

***O komunikacji dnia codziennego.
Nabywanie i stosowanie leksyki potocznej
przez polskich studentów germanistyki***

Streszczenie

Wprowadzenie

Komunikacja to pojęcie towarzyszące człowiekowi od zarania dziejów. Otwieranie się na inne kultury łączy się z koniecznością komunikowania się w językach odmiennych od ojczystego. Lekcja języka obcego jest pewnego rodzaju namiastką komunikacji przebiegającej w warunkach naturalnych. Wciąż obowiązujące w dydaktyce języków obcych podejście komunikacyjne nakłada na nauczycieli obowiązek zbliżania komunikacji w klasie do tej charakterystycznej dla dnia codziennego. Osiągnięcie tego celu wymaga rozwijania podstawowych i częściowych sprawności językowych. Szczególnie istotna jest „skuteczna” praca ze słownictwem. Odznacza się ona z jednej strony stosowaniem szerokiej gamy technik semantyzacyjnych na lekcji języka obcego, z drugiej zaś związana jest z wprowadzaniem różnorodnego słownictwa, szczególnie potocznego, będącego nieodłącznym elementem komunikacji codziennej.

Celem pracy jest sprawdzenie znajomości niemieckiej leksyki potocznej wśród osób posługujących się językiem niemieckim w stopniu zaawansowanym. Pozwoli to określić, czy leksyka przez nich do tej pory przyswojona pokrywa się z korpusem leksykalnym powstałym na bazie niemieckich programów rozrywkowych i zastosowanym w badaniu. Korpus ten jest odzwierciedleniem słownictwa potocznego używanego na co dzień przez niemieckich użytkowników języka. Znajomość słownictwa potocznego jest bezcenna ze względu na przydatność w komunikacji dnia codziennego. Potoczności przypisywane jest wielkie znaczenie. Styl potoczny towarzyszy człowiekowi od najmłodszych lat jego życia. Nie bez kozery styl potoczny jest uważany za styl najważniejszy, którym posługują się ludzie ze wszystkich sfer życia społecznego.

Praca składa się z sześciu rozdziałów, z czego cztery pierwsze stanowią teoretyczną nadbudowę dla empirycznych rozważań zawartych w dwóch ostatnich rozdziałach.

Część teoretyczna

Część teoretyczna pracy naświetla szeroko rozumiane pojęcie komunikacji oraz języka. W pierwszym rozdziale pracy przedstawione zostały wybrane definicje pojęcia komunikacji. Komunikacja może przybierać formę werbalną, niewerbalną lub parawerbalną. Najważniejszym komponentem komunikacji werbalnej jest język. Analiza komunikacji werbalnej narzuca konieczność dokładnej charakterystyki języka oraz języka potocznego z jego odmianami. Istotne jest również przywołanie aktów mowy. Ważną kwestią poruszaną w omawianym rozdziale jest zaakcentowanie kulturowego osadzenia komunikacji. Konieczny staje się zatem wgląd w pojęcie kultury.

Rozdział drugi skupia się na opisie najbardziej reprezentatywnych modeli komunikacji. Poruszana jest kwestia czynników ułatwiających oraz utrudniających codzienną komunikację. Ocenie poddano maksymy konwersacyjne Paula Grice'a. Bardzo istotnym punktem rozdziału jest przedstawienie kompetencji językowej Noama Chomsky'ego, kompetencji komunikacyjnej, o której po raz pierwszy napisał Dell Hymes, oraz kompetencji interkulturowej, bez której nie ma mowy o skutecznym porozumiewaniu się na arenie międzynarodowej.

Przedstawienie kluczowych aspektów komunikacji w pierwszym i drugim rozdziale pracy pozwala na przeniesienie rozważań na pojęcie znaczenia w rozdziale trzecim. Znaczenie definiowano z różnych perspektyw np. w ujęciu semiotycznym czy też behawiorystycznym. Znajomość kontekstu ułatwia zrozumienie intencji nadawcy. Wyrazy nie występują zazwyczaj w formie odizolowanej, lecz występują w połączeniu z innymi wyrazami tworząc konotacje. Pojęcie znaczenia jest ściśle powiązane z rozumieniem. Nieodzowne jest pochylenie się nad recepcją tekstu. Teksty odgrywają ogromną rolę w procesie uczenia się języka, zarówno obcego jak i ojczystego, i stanowią bardzo bogate źródło leksykalne dla uczących się.

Rozdział czwarty skupia się na procesie przekazywania znaczenia oraz pracy ze słownictwem. Leksyka pełni jedną z ważniejszych funkcji w procesie nabywania języka. Bardzo zasadny jest odpowiedni dobór słownictwa oraz kolejność jego przyswajania – od słów konkretnych do bardziej abstrakcyjnych. Omawiany rozdział prezentuje wybrane metody i techniki stosowane podczas przekazywania znaczenia na lekcji języka obcego z uwzględnieniem m. in. poziomu zaawansowania. Nader interesująca jest problematyzacja odpowiedników – często zabarwionych kulturowo – obcych wyrazów bądź grup wyrazowych w języku ojczystym. Nieodzowne staje się w związku z tym omówienie pracy ze słownikiem, wskazanie na często tylko pozorne odpowiedniki w nim występujące oraz skierowanie uwagi na złożony proces tłumaczenia – zarówno pisemnego, jak i ustnego.

Część badawcza

Rozważania teoretyczne nie są odizolowane od części empirycznej pracy, która skupia się na znajomości znaczenia słów i zwrotów potocznych używanych w komunikacji dnia codziennego. Część empiryczna składa się z dwóch rozdziałów.

Rozdział piąty prezentuje wyniki analizy 40 odcinków (łącznie 73 godziny i 8 minut) niemieckojęzycznych programów rozrywkowych *The Voice of Germany* oraz *The Biggest Loser* pod kątem leksyki potocznej używanej przez ich uczestników. Na bazie tej analizy sporządzono korpus niemieckiego słownictwa potocznego (liczący ok. 600 słów i zwrotów), uwzględniając przy tym częstotliwość jego występowania w analizowanych programach. Takie zestawienie pokazuje m.in., które niemieckie słowa i zwroty potoczne są obecnie najbardziej przydatne w codziennej komunikacji z rodzimymi użytkownikami języka niemieckiego. Zestawiona leksyka potoczna przyporządkowana została do następujących grup: zwroty potoczne służące opisowi aktualnego stanu psychicznego i emocji (*zadowolenie, złość, rozczarowanie, obojętność* itp.), wyrażenia wartościujące (pozytywnie i negatywnie), stałe wyrażenia używane podczas powtarzających się sytuacji (*życzenie powodzenia, gratulowanie* itp.) oraz słowa potoczne będące synonimami wyrazów używanych oficjalnie. Praktyczne okazało się również podawanie konotacji wypisywanych jednostek leksykalnych. Ponadto słownictwo podzielono tematycznie według następujących bloków: *Człowiek, Życie rodzinne i towarzyskie, Kultura dnia codziennego* oraz *Sport*. Ze względu na charakter analizowanych programów w opisie tym nie mogło zabraknąć odniesienia do anglicyzmów oraz wyrażen pejoratywnych.

W szóstym rozdziale pracy zaprezentowane zostały wyniki badania podłużnego przeprowadzonego w roku akademickim 2015/2016 wśród studentów I roku studiów stacjonarnych I i II stopnia Filologii Germańskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Objęło ono w sumie trzy pomiary – październik 2015, styczeń 2016, maj/czerwiec 2016. Badanie właściwe poprzedzone zostało badaniem pilotażowym przeprowadzonym w pierwszym tygodniu października 2015 roku wśród studentów germanistyki II roku I stopnia. Narzędzie badawcze zastosowane w badaniu to test językowy opracowany na bazie korpusu omówionego w rozdziale piątym. Test badał stopień opanowania niemieckiej leksyki potocznej przez studentów germanistyki na początku studiów oraz po pierwszym i drugim semestrze studiów. Zastosowanie tego samego testu podczas trzech pomiarów pozwoliło na uchwycenie zmian zachodzących w zasobie słownictwa potocznego rozumianego i stosowanego przez badanych oraz wysunięcie wniosków wychodzących poza badaną populację.